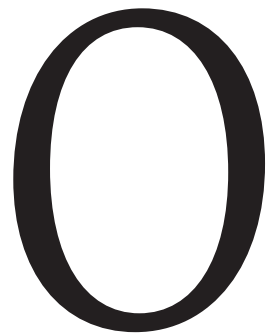

Χρέος, ελλείμματα και ασταθείς αγορές

Χάιμαν Μίνσκι (1919-1996) είναι ένας από τους σημαντικότερους ετερόδοξους οικονομολόγους του 20ού αιώνα - για πολλούς ο σημαντικότερος οικονομολόγος μετά τον Κέινς. Οι αναλύσεις του για το σύγχρονο καπιταλιστικό σύστημα με βάση τη θεωρία για τη «χρηματοοικονομική αστάθεια» που ανέπτυξε συμβάλλουν καταλυτικά στην κατανόηση της εμφάνισης των χρηματοοικονομικών φουσκών και των δομικών παραγόντων που

μπορεί να προκαλέσουν μια πιθανή κατάρρευση του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Η παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση που ξέσπασε το 2007-08 ήταν μια πραγματική «στιγμή Μίνσκι».

Ο Μίνσκι αποφοίτησε με πτυχίο στα μαθηματικά από το Πανεπιστήμιο του Σικάγο και στη συνέχεια πήγε στο Χάρβαρντ όπου και ολοκλήρωσε μεταπτυχιακό και διδακτορικό στα οικονομικά, με καθηγητές τον Γιόζεφ Σουμπέτερ και το Βασίλι Λεόντιεφ. Δίδαξε στο Πανεπιστήμιο του Μπέρκλεϊ και στο Πανεπιστήμιο Ουάσιγκτον, ενώ από το 1990 έως το θάνατό του το 1996 διετέλεσε διακεκριμένος μελετητής στο Ινστιτούτο Οικονομικών Levy, μια εξαιρετικά παραγωγική περίοδο για τον Μίνσκι, επεκτείνοντας σε μεγάλο βαθμό τη θεωρία του για τη χρηματοοικονομική αστάθεια και διαμορφώνοντας δύο από τα τρέχοντα ερευνητικά προγράμματα του Ινστιτούτου.

Στις 26-27 Νοεμβρίου, το Levy Economics Institute του Bard College στη Νέα Υόρκη διοργάνωσε ένα διήμερο συνέδριο στο Βερολίνο για τις εξελίξεις στην Ευρωζώνη και την παγκόσμια οικονομία γενικότερα, με τίτλο «Χρέος, Ελλείμματα και Ασταθείς Αγορές», το οποίο ήταν αφιερωμένο στις θεωρητικές προσεγγίσεις του Μίνσκι για το σύγχρονο καπιταλιστικό σύστημα.

Το συνέδριο διεξήχθη στο κεντρικό κτήριο της Deutsche Bank στο Βερολίνο και ανάμεσα στους πολλούς διακεκριμένους ομιλητές ήταν ο πρέσβης των Ηνωμένων Πολιτειών στη Γερμανία Philip Murphy, ο οποίος έδωσε και την εναρκτήρια ομιλία της εκδήλωσης, ο αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) Vitor Constancio, ο αναπληρωτής Γερμανός υπουργός Οικονομικών Steffen Kampeter, ο επικεφαλής οικονομολόγος της ΕΚΤ και μέλος του εκτελεστικού συμβουλίου της τράπεζας Peter Praet, η πρώτη αντιπρόεδρος της Ομοσπονδιακής Τράπεζας της Νέας Υόρκης Christine M. Cumming, ο πρόεδρος και CEO της Ομοσπονδιακής Τράπεζας του Ντάλας Richard Fisher, ο πρόεδρος και CEO της Ομοσπονδιακής Τράπεζας της Ατλάντα Dennis Lockhart και ο Klaus Gunter Deutsch, διευθυντής Έρευνας στην Deutsche Bank.

Στα διάφορα πάνελ του συνεδρίου παρευρέθησαν επίσης κορυφαίοι αναλυτές από το διεθνές οικονομικό Τύπο (με εκπροσώπους από τις εφημερίδες Financial Times, Wall Street Journal, International Herald Tribune κ.λπ.), ιδρυτές, πρόεδροι, και επικεφαλής οικονομολόγοι μεγάλων χρηματοοικονομικών εταιρειών, καθώς και μια πλειάδα διακεκριμένων ακαδημαϊκών οικονομολόγων και ερευνητών από όλο τον κόσμο (από αμερικανικά πανεπιστήμια, από το πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, του Βερολίνου, του Πεκίνου κ.λπ.) και ερευνητές-μελετητές του Levy Economics Institute. Προσκεκλημένοι ομιλητές στο συνέδριο ήταν επίσης ο καθηγητής Οικονομικών στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης Δημήτριος Τσομόκος (και στενός συνεργάτης του πρωθυπουργού Αντώνη Σαμαρά) και ο βουλευτής του ΣΥΡΙΖΑ και καθηγητής πολιτικής οικονομίας στο Πανεπιστήμιο της Κρήτης Γιώργος Σταθάκης.

Στην ομιλία του, ο αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ), Vitor Constancio, αναφέρθηκε εκτενώς στην ελαττωματική αρχιτεκτονική δομή του ευρωπαϊκού νομισματικού οικοδομήματος, υπογραμμίζοντας ότι αυτό ήταν απόρροια των ελαττωματικών αντι-

λήψεων της κυρίαρχης οικονομικής σκέψης, ενώ δεν παρέλειψε να υπογραμμίσει ότι οι αναλύσεις του Ινστιτούτου Levy είχαν προβλέψει το ξέσπασμα μιας μεγάλης χρηματοοικονομικής κρίσης, καθώς και τις δυσκολίες που θα αντιμετώπιζε η ΟΝΕ στη διαχείριση μιας ενδεχόμενης χρηματοπιστωτικής κρίσης.

Ο κ. Constancio δήλωσε ότι η μινιμαλιστική δομή της ΟΝΕ δεν επέτρεπε στους πολιτικούς φορείς της Ε.Ε. να είναι σε θέση να διαχειριστούν πιθανά χρηματοοικονομικά σοκ. Από το αρχιτεκτονικό οικοδόμημα της ΟΝΕ απουσίαζαν τόσο οι ομοσπονδιακοί θεσμοί όσο και μια μακροοικονομική δομή. Ο κ. Vitor Constancio αναφέρθηκε επίσης στις μεγάλες ανισορροπίες που επικρατούν στον ιδιωτικό τομέα, οι οποίες, όπως τόνισε, είναι πολύ μεγαλύτερες από αυτές στο δημόσιο τομέα. Επίσης, τα επίπεδα ιδιωτικού χρέους, τόνισε, αυξάνονται πολύ γρηγορότερα από αυτά του δημοσίου χρέους στις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

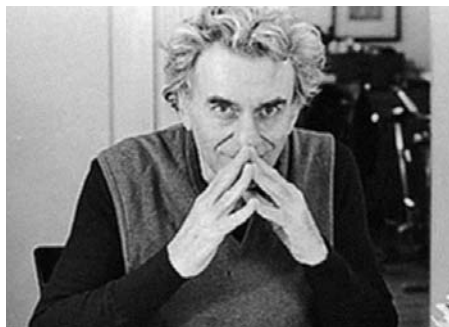
Στο πλαίσιο αυτό, ο αντιπρόεδρος της ΕΚΤ επιχειρηματολόγησε δυναμικά υπέρ μιας δημοσιονομικής και πολιτικής ένωσης προκει-

Στην ομιλία του ο βουλευτής του ΣΥΡΙΖΑ και καθηγητής Οικονομικών στο Πανεπιστήμιο της Κρήτης, Γιώργος Σταθάκης, ανέφερε ότι η Ελλάδα «έτρεχε» ελλείμματα για όλη την περίοδο μετά τη μεταπολίτευση, αλλά η χώρα δεν αντιμετώπιζε ποτέ προβλήματα φερεγγυότητας.

Του Χ. Ι. Πολυχρονίου*

*Ο κ. Χ. Ι. Πολυχρονίου είναι Research Associate και Policy Fellow στο Levy Economics Institute του Bard College στη Νέα Υόρκη.

Το διήμερο Συνέδριο στο Βερολίνο ήταν αφιερωμένο στις θεωρητικές προσεγγίσεις του Χάιμαν Μίνσκι (στη φωτογραφία αριστερά) για το σύγχρονο καπιταλιστικό σύστημα. Συμμετείχε ο αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας Vitor Constancio (δεξιά).

μένου να μπορέσει να ξεπεράσει η Ευρωζώνη τα σημερινά προβλήματα που αντιμετωπίζει αλλά και για να αποκτήσει μελλοντική σταθερότητα. Η Ε.Ε., είπε χαρακτηριστικά, έχει ανάγκη από ισχυρούς, κοινούς θεσμούς, και αναφέρθηκε στην οικοδόμηση τεσσάρων δομών για την ενδυνάμωση του ευρωπαϊκού εγχειρήματος: (α) τραπεζική ένωση, (β) δημοσιονομική ένωση, (γ) οικονομική ένωση, και (δ) πολιτική ένωση. Η Ε.Ε., τόνισε, πρέπει να μάθει από τα λάθη της και έχει υποχρέωση να αντλήσει τα σωστά διδάγματα από τη σημερινή κρίση.

Από την άλλη μεριά, η ομιλία του επικεφαλής οικονομολόγου της ΕΚΤ και μέλος του εκτελεστικού συμβουλίου της τράπεζας Peter Praet περιορίστηκε στη σημερινή πραγματικότητα της λειτουργίας της ΕΚΤ και η ανάλυσή του μάλλον άφηνε περισσότερα ερωτήματα παρά προσέφερε πειστικές απαντήσεις για τη δράση της τράπεζας.

Η ομιλία του αναπληρωτή υπουργού Οικονομικών, Steffen Kampeter, η οποία έλαβε μέρος την ίδια ημέρα που θα διεξαγόταν αργότερα στις Βρυξέλλες η συνεδρίαση των διεθνών πιστωτών της Ελλάδας για το πρόγραμμα διάσωσης, αφορούσε σε μεγάλο βαθμό την Ελλάδα. Ο κ. Kampeter εξέφρασε την πεποίθησή του ότι θα επιτευχθεί συμφωνία με την Ελλάδα για τη δόση μαμούθ (όπως και έγινε), αλλά τάχθηκε ταυτόχρονα ενάντια στην ιδέα της αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους στον επίσημο τομέα, διαφοροποιώντας με αυτόν τον τρόπο τη θέση της γερμανικής κυβέρνησης από το ΔΝΤ, το οποίο εμμένει σε μια οριστική λύση της βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους. Ωστόσο, ισχυρίστηκε ότι δεν θα υπάρχει ανάγκη για περαιτέρω λιτότητα στην Ελλάδα και παραδέχτηκε ότι «η Ελλάδα έκανε αυτό που έπρεπε να κάνει και τώρα είναι η σειρά της Ευρώπης να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της».

Τα αίτια της κρίσης στην περιφέρεια της Ευρωζώνης αναλύθηκαν διεξοδικά από διάφορους ομιλητές στο συνέδριο, κυρίως από ακαδημαϊκούς οικονομολόγους. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι δύο Γερμανοί οικονομολόγοι, ο Eckhard Hein, από τη Σχολή Οικονομικών του Βερολίνου, και ο Jorg Bibow, καθηγητής Οικονομικών στο κολέγιο Skidmore της Νέας Υόρκης και ερευνητής στο Ινστιτούτο Οικονομικών Levy, απέδωσαν τις μεγαλύτερες ευθύνες για την κρίση που έχει ξεσπάσει στην περιφέρεια της Ευρωζώνης στις ατέλειες της Ε.Ε. και στις πολιτικές που εφαρμόζει η Γερμανία την τελευταία δεκαετία.

Ο Eckhard Hein ερμήνευσε την κρίση στην Ευρωζώνη ως το τελευταίο επεισόδιο της κρίσης του χρηματιστικού καπιταλισμού, υπογραμμίζοντας παράλληλα ότι η σημερινή κρίση απειλεί την περαιτέρω ύπαρξη του ευρώ λόγω των μεγάλων κενών στη συγκεκριμένη αρχιτεκτονική της οικονομικής πολιτικής στην Ευρωζώνη. Ο Jorg Bibow, με τη σειρά του, ανέλυσε κυρίως τις πολιτικές που εφαρμόζει η Γερμανία την τελευταία τουλάχιστον δεκαετία, κάνοντας λόγο για μια εσκεμμένη πολιτική συγκράτησης των εγχώριων μισθών, προ-

κειμένου να αποκτήσει η χώρα του συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των υπόλοιπων κρατών-μελών στην Ευρωζώνη. Τα ελλείμματα στον ευρωπαϊκό Νότο, δήλωσε, οφείλονται αποκλειστικά τα πλεονάσματα της Γερμανίας και των άλλων χωρών του πυρήνα της Ευρωζώνης, ενώ έδειξε ότι η κρίση στην Ευρωζώνη δεν είναι πρωτίτως «κρίση δημοσίου χρέους», αλλά μια διπλή κρίση τραπεζικού τομέα και ισοζυγίου πληρωμών.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τους παρευρισκόμενους στο συνέδριο είχε και η ομιλία του βουλευτή του ΣΥΡΙΖΑ και καθηγητή Οικονομικών στο πανεπιστήμιο της Κρήτης Γιώργου Σταθάκη. Η ομιλία του κ. Σταθάκη επικεντρώθηκε στην ελληνική κρίση, υπογραμμίζοντας τις αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας. Ανέφερε ότι η Ελλάδα «έτρεχε» ελλείμματα για όλη την περίοδο μετά τη μεταπολίτευση, αλλά η χώρα δεν αντιμετώπιζε ποτέ προβλήματα φερεγγυότητας. Σημείωσε επίσης ότι τα μνημόνια που επιβάλλονται στη χώρα οδηγούν με μαθηματική ακρίβεια στην ολική κατάρρευση της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας, κάτι που αναγνώρισαν σχεδόν όλοι οι αναλυτές στο συνέδριο, αποδίδοντας άμεσες ευθύνες για την κατάσταση στην Ελλάδα στις πολιτικές των μνημονίων που εφαρμόζει η Ε.Ε. και το ΔΝΤ.

Η ομιλία του καθηγητή Δημήτριου Τσομόκου είχε να κάνει με τις αναλύσεις του Μίνσκι για τη χρηματοοικονομική αστάθεια και αποτελούσε προσπάθεια αφενός μεν να υπογραμμίσει τη σημαντικότητα της προσέγγισης του Μίνσκι, αφετέρου δε να εντάξει τον Μίνσκι στους θεωρητικούς του μοντέλου της γενικής ισορροπίας - μια ερμηνεία που σίγουρα δεν θα έβρισκε σύμφωνο τον Μίνσκι!

Οι ομιλίες στο συνέδριο για το «χρέος, τα ελλείμματα και τις ασταθείς αγορές» που διοργάνωσε το Levy Institute στο Βερολίνο δεν αφορούσαν μόνο την Ευρώπη, αλλά επεκτάθηκαν στο σύνολο της παγκόσμιας οικονομίας. Για παράδειγμα, ο πρόεδρος και CEO της Ομοσπονδιακής Τράπεζας του Ντάλας, Richard Fisher, ανέφερε στην ομιλία του ότι το κύριο πρόβλημα σήμερα είναι η ανεργία και όχι ο πληθωρισμός, μια τοποθέτηση που αντανακλά χαρακτηριστικά το χάσμα που χωρίζει τις ΗΠΑ και την Ευρώπη αναφορικά με τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την αντιμετώπιση της οικονομικής κάμψης στις ανεπτυγμένες οικονομίες.

Το επόμενο διεθνές συνέδριο του Ινστιτούτου έχει ήδη προγραμματιστεί και θα λάβει μέρος στο Ρίο ντε Τζανέιρο τον ερχόμενο Σεπτέμβρη. Ωστόσο, αναμένεται να διοργανωθεί σύντομα συνέδριο στην Αθήνα όπου το Ινστιτούτο θα παρουσιάσει έκθεση για το αδιέξοδο της πολιτικής των μνημονίων και ένα μακροοικονομικό μοντέλο προσομοίωσης με εναλλακτικές στρατηγικές. [SID:7133716]